

פרוטוקול מס' 31/31

מישיבת וועדת החינוך והתרבות שהתקיימה
ביום ג' 17.2.59 שעה 11.00

- נ כ ח ו: חברי הוועדה: ש. פרסיץ - היו"ר
- ר. הקטין
- ח. יהודה
- פ. זוארץ
- ש. כפרית
- ח. מגורי-כהן
- י. סמילנסקי
- ד. נצר
- י. קלבנוב
- א. רזיאל-נאור

מוזמנים: מר שריד - משרד החינוך
מר גזית - משרד החקלאות
מר רגב - משרד החקלאות.

סדר-היום: המשך הדיון על החינוך החקלאי.
שאלות ותשובות.

פותחת את הישיבה.

היו"ר ש. פרסיץ:

אנו נפתח בשאלות, על החברים להגביל עצמם
בזמן, כדי שנשמע היום את התשובות לשאלותינו.

א. רזיאל-נאור:
לסדר רצייתי לבקש, שבאחת הישיבות הבאות נקבע
זמן לשאלות שונות הנוגעות לעניני החינוך,
כי זה זמן רב לא ניתן לנו הדבר, ומורגש הצורך בזה.

היו"ר ש. פרסיץ:
אני מקבלת זאת לתשומת-לבי. עתה אנו עוברים
לשאלות בנושא הנידון.

ר. הקטין:

שמענו בישיבה הקודמת סקירה רחבה מענינת על
התפתחות והתפשטות החינוך החקלאי במדינה.
לצערי אין אני יכולה לומר שהמספרים ששמעתי מספקים אותי, כי למעשה
אנחנו שואפים להקים דור חקלאי אשר ישרת את צרכי המדינה, ואין
המדובר מהיום ולמחר, אלא מתוך ראית ההתפתחות לעתיד. כמו-כן אנו
עומדים כיום בפני תופעה של זרימת יהודים מארצות מסוימות, כהרכב
מקצועי מסויים, וגם במצב סוציאלי מסויים. זה מצריך לדאוג
לפרודוקטיביזציה של הדור הבא לפחות, כדי שהוא יצליח לעשות זאת
בקרוב המבוגרים לפי הרצוי.

כיון שאני כך רואה את הדברים, אני לכן
אומרת שאין המספרים ששמעתי מספקים אותי. הייתי רוצה לדעת לאד-זה,
מהן התכניות אשר באות בחשבון עוד תוך שנה זו לפיתוח החינוך החקלאי
במדינת ישראל?

אשר לענפים, בהם הנערים הלומדים מקבלים
הכשרה, לא היה כאן פרוט מספיק, ובמידה שנאמר לא היה זה ברור. הייתי
רוצה לשמוע פרוט יתר בשאלה זו, כדי לדעת איך הנערים האלה משתלבים
בענפים החדשים במשק החקלאי ולא בשגרתיים בלבד. נכון שהמגמה
בבתי-הספר אלה להנחיל את היסודות של החינוך החקלאי, אבל בכל זאת
ישנם ענפי יסוד שעליהם לא פוסחים תוך כדי הנחלת החינוך החקלאי.

ר. הקטין: הייתי רוצה לדעת מהי הפרופורציה בין ההשכלה הכללית הניתנת בבתי-הספר החקלאיים, לבין ההשכלה החקלאית. לי נראה שיחד עם החדרת המקצועות החקלאיים יש לשים את הדגש על הרשכלה הכללית לא פחות, כי אנחנו איננו עומדים על מקום אחד. אנו הולכים ומתפתחים בסמפו מסחר, וחשוב מאד שהאדם יצוייד במסען השכלתי רחב כדי שיוכל אחר-כך להתמצא בכל מיני החידושים החל לכים ומתרחבים. מתוך נסיוננו בצבור החקלאיים, אנו יודעים שהדבר אשר הציל אותנו לא אחת בשטח החקלאות דוקא, הייתה ההשכלה הכללית. הודות לזה עמדנו בכל חידוש ולא פגרנו.

ואם נגעתי בשאלה זו של הכשרה בענפים השונים, הייתי רוצה לדעת באיזה ענפים מקבלות הבנות הכשרה. נשמע כאן ברמז שהבנות מעוררות דאגה בשאלה זו, כי קשה למצא ענפים אשר בהם תמצא הבת ענין ותמשיך בהם בהיותה נמשקה החקלאי. אני משומה אינני מבינה מדוע אי אפשר למצא ענפים במספר מספיק כדי להכשיר בהם את הבנות. נכון שהמשתלה ירדה בתקופה זו, אבל הנה אני יודעת שישנה תכנית בקשר עם העליה הזורמת, לקליטה של 10 אלפים משפחות על הכרמל ובפרוזדור ירושלים, ובעוד מקומות הרריים, במגמה של הכשרת קרקע ומסעים. פרושו שיהיה צורך במשתלות, יכול להיות שהירידה היא זמנית בלבד, ואין לבנות את ההכשרה על קוויקסויות או על ירידה. כמו-כן אינני חושבת שבת איננה יכולה לקבל הכשרה במסעי עצי-פרי, גפנים וכו'. ענף הנמצא אצלנו בהתפתחות גדולה מאד. גם גן-לדק לא ירד עדיין מסדר-היום, אם כי פה ושם הזניחו את השטח הזה.

כמו-כן שאלת המיכון. בת חוכל לעבוד בכל ענף חקלאי במידה שתקבל הכשרה במיכון. אני מתכוונת לטרקטור קטן או מגפר ועוד מכונות מסוג זה שהיום גם בגן-הירק עובדים בעזרתם. אני אינני חושבת שלימוד כלכלת-הבית צריך להיות החלק העיקרי בבית-הספר החקלאי בהכשרת הבת, אם כי אינני שוללת מקצוע זה לחלוטין, אך לטרה זו ישנם בתי-ספר של וי"צו אשר זו מגמתם. לבית-הספר החקלאי יש מטרת אחרות.

אשר לכחות-יום. אני חושבת שלמרות ההתלהבות הגדולה לקראת זה, יש פגם מסויים בזה אפילו בשביל בני מושבים. בדרך-כלל הפנימיה היא לא רק גורם להתהוות גרעין, אלא שמבחינה חנוכית דבר זה חשוב דוקא לילדים בישובי העולים. הפנימיה מחנכת לחיי חברה וליחסים בין אדם לחברו. גם המושב הוא שצריך להיות מיוסד על יסודות חברתיים מסויימים אשר לקראתם מחנכת הפנימיה. יש בזה, איפוא, יתרונות רבים מלבד היותו יקר, כפי שטוענים. אשר לזה ברצוני לומר כי אני מתקוממת כאשר מדברים על יוקר בחינוך בכלל, ועל יוקר בחינוך החקלאי בפרט. ואשיח אם לבא בהשוואות על יקר בחינוך, מדוע לא מדברים על היקר שבהכשרת אחות? גם הילדים האלה עובדים, ולפי מה ששמענו הם מקיימים את עצמם. לדעתי גם חשבון כזה אסור לנו לעשות, כי כל החשבון של חינוך בכלל צריך להיעשות לטוח ארוך יותר. ואם נעשה פעם חשבון כולל נראה איזה הפסדים גורם אדם לא מוכשר, הן מבחינה מקצועית והן מבחינה חברתית, למשק או למושב או לקבוצה בהם הוא יחיה, כמה כלים ישבור, כמה שנות יבול יוליך לאבדון, כמה קטנות נגומות ואי-הבנות בין אדם לחברו בגלל חסר הכשרתו החברתית לחיים משותפים.

משום כך יש לגשת לחשבון הזה של חינוך ילד ומסגרת מסויימת לא כאל חשבון כספי מהיום ולמחר, אלא מתוך ואיית העתיד. מה יתן אותו ילד בעתיד לחברה, למדינה ולישוב כאזרח. בנקודה זו אני רוצה לדעת האם משרד החקלאות איננו לוחם על כך שנוסף לתשלום המודרג שהונהג לפני שנה, יונהג חינוך חקלאי חנם? יש הודעה שמשוד החינוך עומד להקים שתי כחות המשך במסגרת של חוק חינוך חובה על יסודות דומים. זה יהיה לדעתי דבר לא מושלם, וצריך לחתור ליותר.

ר. הקטיין: שעורי ערב. מר רגב אמר שאנחנו בונים את ההכשרה הזו בעיקר על משימות, ומתן ביבליאוגרפיה. קדם לכך הסבר לגבי סוג התלמידים ונאמר שבחלקם אין לתלמידים אלה השכלה יסודית אפילו. נשאלת השאלה מהם יבינו מחוץ אותה ביבליאוגרפיה, או כיצד יבצעו משימה?

ש. כפריה: וצייתי לקבל תחילה הסבר לכמה סעיפים בספר התקציב. שמענו בסיפוק רב שמספר התלמידים הולך וגדל, למרות כל מה שידוע לנו על האוירה בארץ, ועל רצון יתר לעדוד חינוך טכנולוגי ואחר, והעדפתו על החינוך החקלאי, ולא רק בקרב הישוב העירוני אלא גם בקרב הישוב החקלאי. יחד עם זאת אני תמהה מדוע ישנן כאן הפחתות בסעיפים גדולים אשר הם יכולים להיות גורמים בשתוף עם גורמים אחרים לעדוד החקלאות. דוגמת הפעולה במועדונים בבתי-הספר, או החינוך המשלים כפי שקראנו לזה פעם. נדמה לי שתקציבו מצומצם מאד ואיננו עונה. לאותה מטרה לשמה נועד. אני רואה הפחתות כאלה בשורה של סעיפים. למשל בסעיפים 303-305 היו סכומים של 2000 ל"י ועכשו זה 1000 ל"י בלבד. אינני רואה מדוע צריך הסעיף הזה במקום להתפתח להצטמצם. ישנה גם הפחתה נכרת בסטיפנדיות הניתנות לבתי-ספר חקלאיים, או שמא זה בא הודות להתפתחות שכו הלימוד המודרני?

אשר לחינוך העל-יסודי שמעתי שישנן רשויות מקומיות אשר בכלל אינן מסייעות בשטח זה, עליהן לא חלהסעיף של חינוך מודרני והן אינן נהנות מזה, הילדים נשלחים למושבה הקרובה ללמוד, ומשום שהועד איננו עוזר לסידור הילדים הם גם לא נהנים מהסטיפנדיה וגם לא מהחינוך המודרני. שאלתי, באיזו דרך הם יבואו על סיפוקם?

אשר לתמיכות לבתי-הספר החקלאיים, גם אלה הופחתו ב-45 אלף ל"י. ידוע לי המצב בבתי-הספר של מועצת הפועלות, שהוא חמור מאד ועומדים בפני כל מיני פתרונות אשר יהיו לרעת החינוך החקלאי. כן המצב בהשתתפות בהחזקת כתות יום. מצד אחד שמענו שמספר התלמידים מגיע ל-1200, ויחד עם זאת ישנה פה הפחתה ניכרת. מהי הסיבה?

לגבי כתות ההמשך, וצייתי לשאול אם אוחו תקציב אשר גדל לכתות אלה בהווישבות, האם זה מכוון להתישבות הותיקה? או מה אומר הסעיף - להגברת פיקוח?

ח"כ הקטיין הרבתה לשאול בענין החינוך החקלאי לבנות. מתוך פגישותי עם בנות גם אלה המבקרות בכתות המשולבות וגם בקורסים השונים, אני למדה לדעת שהלימודים הכלליים שם חלשים ביותר. הן לומדות כלכלת בית, תפירה וכו', כל זה חשוב מאד, אבל לדעתי אנחנו במו-ידינו עוזרים להתפתחות אותו תהליך אשר במשך שנים השתדלנו לשרשו, ובמקום לעזור ולעודד את השחרשותה של הבת בחינוך החקלאי ממש, הולכים ומעודדים דוקא חלקים אחרים מתוכו, ובצורה מוגזמת, אם כי אני חוזרת ואומרת שיש צורך גם בזה, אבל בהתחשב עם המעמד הדמוקרטי בו אנחנו נמצאים, אפשר לשים את הדגש על עוד הרבה ענפים אותם יכולה ללמוד הבת. בעיקר לאור הויכוח שישנו כעת אם המשק צריך להיות משק שדה או משק מעורב, וכאן יכול להתהוות מצב שבענפי משק מסויימים תצטרך לעסוק האשה כאשר חברה יצא לעבודת שדה. בכך שהבת איננה מקבלת הכשרה בענפי חקלאות ממש, אני תולה גם את אי-סיפוקה אחר כך במשק, דבר הגורם לעזיבתה, וידוע מה נגרם עקב כך. יסודות החינוך החקלאי בבתי-הספר בישובי העולים אינם מתפתחים כפי שצריכים היו להתפתח, ולא רק מועדון חסר שם אלא חסרה האהבה לגינה, לצמח ולפרח. כל זה איננו מתפתח באותם צעדים לפיהם צריך היים להתפתח.

ד. נצור:
שאלתי היא בנוגע למדיניות שלנו לגבי החינוך החקלאי. בתי-ספר חקלאיים ממשלתיים יש לנו יחידים. אני שייכת לחלק מארגון נשים אשר מתלבט בזה ואני רוצה לברר מהי המדיניות. האם בית-ספר הופך להיות ממשלתי בכך שהממשלה מעבירה לידיה את בית-הספר הקיים? ובאם לא, באיזו מידה ניתנים העדוד והחמיכה על מנת שגופים צבוריים יוכלו להחזיק בזה? כי אם עולה המחשבה על צמצומים, זה לא מתוך רצון או אי-הערכה לעבודה הזו, אלא מתוך טעמים תקציביים.

שמחתי לשמוע מהדו"ח על דיבוי מספר התלמידים בבתי-הספר החקלאיים. אני מעונינת לדעת במה עוסקים התלמידים אחרי שהם גומרים את בתי-הספר החקלאיים, ובאיזו מידה החניכים האלה ממשיכים הלכה למעשה במשקים החקלאיים. מתוך הסקירה המספרית שמסר לנו מר רגב מתברר שרוב המסיימים הולך לתפקידים מנהליים. עם כל הצורך בזה, לי נראה שהתפקיד של החינוך החקלאי היסודי העיקרי הוא לחנך לקראת עבודה בחקלאות ממש, במשק.

מספר שני שעניין אותי הוא הרכב התלמידים, ופה נאמר כי 64% הם עירוניים ו-36% כפריים. הייתי שמחה לקראת מספר כה גדול בקרב העירוניים לו ידעתי שהם באמת נכנסים לבתי-הספר החקלאיים על מנת לעבוד אחר כך במשק החקלאי. בעניין זה לא קבלתי הסברה מספקת. לא ברור לי כמה מהתלמידים העירוניים אשר נכנסו למסגרת החינוך החקלאי, קבעו את חייהם אחר כך בחקלאות ממש. לפי המספרים שקבלנו מסתבר שרובם אינם חיים חיי חקלאות במושב, אלא עובדים בשטח זה בכל מיני צורות.

אשר לחינוך בנות במסגרת החקלאית, בשעתו היתה תנועה אשר דגלה בכך והקימה משקי פועלות, ומסותה היתה לחנך נשים שתלכנה לחקלאות. כיום, כפי שאמרו חברותי, לא ניתן עידוד בבית-הספר החקלאי לבת לקראת המשך חיה בחקלאות ממש. וידוע עד כמה דבר זה משמש אסון בשטח זה, ישנם קבוצים המורכבים מחברות בלבד, וזה לא אחת מביא להתפרקות הגרעיין. לדעתי יש להתחשב בזה.

מכאן אני מגיעה לעניין של יצירת אוירה חנוכית לקראת החקלאות. שמעתי לא פעם מפי עולים, אשר הופנו להתישבות חקלאית, כי הם נמצאים שם מתוך חסר ברירה, וכי ידאגו לכך שבניהם לא ימשיכו בחקלאות. זה קורה מפני שהאדם המופנה כיום לחקלאות אצלנו, הרושם שלו בשנותיו הראשונות מוטעה. הוא עובד במשקו עבודה פיסית במעדר ובטוריה וכמעט איננו רואה את האפשרויות של התקדמות טכנית ומיכנית במשק החקלאי. זה איננו נוטע בו את אותה אהבה לחקלאות כפי שאנחנו רוצים בה.

אשר ללימודי כלכלת-בית, אני מעריכה זאת מאד. אני מבינה שהמדובר על בתי-ספר שהיו במסגרת של איווני נשים ורוצים להפוך אותם, לבתי-ספר מסוג זה. הייתי רוצה לדעת כיצד זה מתקדם?

דבר נוסף שברצוני לדעת הוא, הקשר בין בתי-ספר ערב לחקלאות ובתי-ספר לנער עובד, האם זה במסגרת אחת או יש לכל אחד מהם מסגרת אחרת?

שאלה אחרונה - מה נותנת תעודת-גמר

של בית-הספר החקלאי?

ח. מגורי-כהן:
ברצוני לשאול מהי התכליתיות שבהשקעה הגדולה בלימודי החקלאות. אני שומע ששמחים על כך שמספר גדול של תלמידים הולך ונקלט בבתי-הספר החקלאיים, ומאידך אני מכיר לא מעט תלמידים אשר ממשיכים ללמוד בבתי-ספר חקלאיים רק מתוך חסר ברירה, כי מסיבה זו או אחרת לא יכלו להמשיך בלימודים כלליים, בעוד כאן ניתנו להם הקלות וכו'. ידוע לי גם על בנות אשר סיימו את בית-הספר החקלאי בעיינות ואינן ממשיכות כלל בחקלאות, הן עובדות אחר-כך כפקידות או במקצועות אחרים בעיר. לי נראה שאנחנו ממשיכים בשגרה מסוימת בשטח זה, מתוך סנטימנט מיוחד. אני חושש שכל אלה הלומדים כיום חקלאות, אפילו בבתי-ספר גבוהים, ומגיעים לדרגת אגרונום, לא הרבה מהם ישארו בארץ, והם יצטרכו לחפש מקומות קליטה אחרים. אני גם מכיר הרבה צעירים אשר גמרו בתי-ספר חקלאיים ואלה לא יילכו להיות מתיישבים אלא מנהלי עבודה. כמה כאלה דרושים לנו? וגם אלה ההולכים לחקלאות מבכרים את שטחי המטע, כי כיום מצבו של החקלאי העוסק בחקלאות ממש הוא בכי רע. הרבה קבוצים ומשקים עברו כיום לתעשייה אשר היא מבחינה משקית מחזיקה אותם יותר מאשר החקלאות. נוסף על כך הרבה ישובים חדשים היו נעזבים לו יושביהם מצאו להם דיור במקומות אחרים, כי אין להם כאן אפשרות של קיום. ידוע לכלם כי קשה היום להתקיים על החקלאות, לכל ענפיו. לא היו מחזיקים היום את בריכות הדגים לו לא היו מקבלים סובסידיות. נשאלת לכן השאלה אם תכלית הלומדים במסגרת החינוך החקלאי, אשר משקיעים בזה כל כך הרבה, היא להיות מתיישבים או מנהלי עבודה אשר גם בזה חבא רווייה? השאלה היא אם לא צריך לחשוב על חזרת ענפי תעשייה בלימוד החקלאות. אפשר להתחיל לרכז כאן ענפי תעשייה של ייצור וייצוא, ולא להתרכז רק בענפים אשר היום ישנה רווייה בהם ואינם מושכים יותר את האנשים לחקלאות. האם אין לתת את הדעת על כך?

א. רוזאל-נאור:
אני אינני מניחה שהחינוך החקלאי יכול לפתור את כל הבעיות של קידום החקלאות, או את הבעיה היסודית - מה עדיף בכלכלת המדינה, חקלאות או תעשייה. אני רוצה לדבר על בתי-הספר החקלאיים כפי שהם.

נראה לי שישנה התקדמות רבה וגדולה, ואני חושבת שהתמורה היסודית באה מהרגע שבית-הספר החקלאי חדל להיות חברה סגורה, ופתח את שערו, הקים כתות יום, ויצר אפשרות לבני הנוער ללמוד ולהתחנך לקראת מטרה מסוימת. כשם שאף אחד איננו יודע מה תהיינה תוצאות החינוך בכל שטח אחר, כך גם כאן, בכל אפן התמורה הזו נראית לי כחשובה מאד ויכל להיות שהיא גם קשורה עם בעיה אחרת של חברה סגורה בארץ אשר גם תפקידה הולך ונגמו. מכל מקום לא השתחרתי מהרושם של כפילויות שונות. ישנם בתי-ספר וכתות אשר מתנגשות לדעתי. אינני מבחינה למשל בין מסגרת דו-שנתית לבין הכתות הנקראות כתות-המשך. אינני מבחינה בין כתות של נערים עובדים ושל מרכזי נוער, לבין הכתות החקלאיות. באיזו מידה ישנו שלוב, ובאיזו מידה זו לא כפילות?

לי נראה שעוד לא הובררתי הצורך התופעה החוזרת ונשנית של התפרעויות בבתי-הספר החקלאיים, דוקא במקומות שם קיימות פנימיות. אני מקוה שכאן אקבל את התשובה לשאלה אשר שאלתי לא פעם. מה היסוד לכל המתרחש בבית-הספר כדורי, עיינות, פרדס-חנה, ישנו רקע מסויים שממנו ודאי צומח כל זה. אולי צריך לבדוק את הערכים החנוכיים אשר הפנימיה נותנת מול הערכים השליליים שבה?

א. רזיאל-נאור: אשר למספרים שקבלנו, נאמר שעל-פי הסקר נקבע ש-35% מהתלמידים הם בני הישוב החקלאי, לעומת 65% בני הישוב העירוני. באפן טבעי אפשר היה לחשוב שדוקא הילדים והנוער הבאים מהישובים החקלאיים הם הממשיכים בחקלאות. לאן, איפוא, נעלמו יתר האחוזים של הנוער הבא מישובים חקלאיים? במה הם עוסקים, מה הם לומדים? והאם המחלקה לחינוך חקלאי נותנת דעתה על העברתם לאפיקים מסויימים?

חינוך הבנות. אני חושבת שצדקו אלה אשר מתחו בקורת על המחשבה להחדיר כלכלת-בית כענף יסודי בחינוכה של הבת. יש ערך וחשיבות לכלכלת-בית, אבל זה מצפה לכל אחת וקשה לעורר התענינות ומשיכה לזה. לעומת זאת אני שומעת מחברות-כנסת המתמצאת בעניני חקלאות, שיסנם ענפים חשובים בהם אפשר להכשיר את הבת, אפשר, איפוא, לתת זאת בשילוב עם כלכלת הבית. מה בקשר לכך?

אשר לבוגרי המגמות הקדם-חקלאיות. בזמנו דובר שהם יכנסו לשנה השניה או אפילו לשלישית, ומר רגב בדבריו הגדיר זאת כאשליה. גם בחינוך המקצועי שמענו בשנה שעברה שהיה צורך להקים כתות מיוחדות כדי לקלוט את בוגרי החינוך הקדם-מקצועי. אני חושבת שמשורר החינוך צריך לתת דעתו על כך ולבדוק מהו משיג על ידי החינוך המוקדם הזה, ואם לא הגיעה השעה לשנות בכלל את כל המבנה הזה, באם אינו מביא תועלת ואיננו מצדיק את עצמו?

מה שנוגע למגמה הפדגוגית בבתי-ספר חלת-שנתיים, אני תוהה ומשתוממת. אני מבינה שבגלל סבות מיוחדות, פצלו בזמנו את החינוך לשלשה ענפים, הוציאו את החינוך החקלאי והמקצועי והעבירו אותם לסמכויות אחרות. אבל הכשרת מורים סגורה, סמינריונים מיוחדים להכשרת מורים למלאכה בנפרד ולחקלאות בנפרד, זה שוב מחייה את השיטה הזרמית. אני חושבת שבמקום זה צריך היה להנהיג מקצועות אלה כמגמה בסמינריום הקיימים, כמו שמדובר על מגמה לחינוך מיוחד או לחינוך למבוגרים, כך צריך היה להנהיג מגמה למקצועות אלה. זה חוסך תקציבים וכוחות הוראה ומעלה את רמת הסמינר בכך שמאפשר לו רב-גווניות, דבר העשוי למשוך יותר את לבם של המתעתדים להיות מורים.

י. סמילנסקי: שאלתי היא - מניין שואבים את המדריכים לפנימיות? מהי הכשרתם? מהם תנאי עבודתם? מהם הקולפיפיקציות הנתבעות מהם? האם בתנאי עבודתם הם בחלקם מורים ובחלקם מדריכים, או מדריכים בלבד? אני שואל לאור זה שלדעתי אישיותו של המדריך הוא חלק חשוב ביותר בחיי הפנימיה.

מהו הסימן שלפיו אנשי אגף לחינוך חקלאי ירגישו שבשל הזמן לעבור למשרד החינוך?

היו"ר ש. פרסיץ: גם כחברת ועדת החינוך והתרבות וגם כחברת המועצה לחינוך החקלאי במדינה, אני חפצה לשאול שאלה ראשונה בקשר למדיניות שלנו. - וכשאני אומרת שלנו, אין כוונתי של משרד החקלאות או משרד החינוך, אלא של המדינה - בקשר לחקלאות, וכתוצאה מזה השפעת המדיניות הזו על החינוך בכלל ועל החינוך החקלאי בפרט?

היו"ר ש. פרסיץ: ח"כ מגורי-כהן אמר את אשר אמר, אבל למה לנו זאת, הרי מר גזית גם הוא אמר כי תכנית המדינה היא להגיע בעשור הקרוב, היינו משנת 1957 והלאה, ל-96 אלף יחידות חקלאיות. ולשם כך אנחנו זקוקים לגידול מסויים, בהתחשב עם אחוז הנשירה הקבוע. מר גזית הוסיף ואמר כי גם בארצות אחרות קיימת נשירה, וגם שם זה גורם בעיה, אבל אצלנו זה גורם רציני מאד. לו היינו מעסיקים אנשי מחקר בבעיה זו, כדי שיעמדו על הסיבות של הנשירה אצלנו ובארצות העולם, היו ודאי מוצאים כמה מומנטים זהים בינינו לביניהם, אלא שאצלנו מצטרף לכל העניין הזה עוד מומנט ספיציפי אחד, והוא - חינוך האנשים לחיים אשר לא הורגלו אליהם. ומה עוד כאשר כל זה קשור גם עם צורת חיים ממנה יש לשאוב פרנסה, ואז הדבר הזה נעשה רציני יותר. והנה גם מעל במת הכנסת, גם במועצה החקלאית ומכל דפי העתונות במדינה קמה ועולה זעקה אחת של אי אפגרות קיום על המשק החקלאי. אם ירקות אנחנו זורקים למזבלות, אם הגענו לשפע בחלב, כיצד נתקיים על החקלאות? ואם כאשר כל הדברים האלה נזרקים אל חלל הישוב שלנו, ולא בא כל הסבר מניח את הדעת מטעם הממשלה, מה יכול לעשות משרד החינוך או משרד החקלאות כדי להרבות את הנהירה לבתי-הספר החקלאיים? יקומו אותם האנשים הבקיאיים בשאלה הזו יותר ממני, ויסבירו, ואז יקלו על העבודה בהרבה.

לאור הלך דוחות זה, נערמות לפנינו בעיות מדעיות שונות. אחת הבעיות אשר דברו עליה היא בעית חינוך הבת לתפקיד חיים חקלאיים, ודבר זה איננו מוצא את פתרונו, ולא רק משום שחפצים ללמד את הבת כלכלת-בית, ומנסיוני האישי אני יודעת כמה יכול זה להקל על חייה של הבת בכל אתר ואתר של חייה, אלא ברור שאין זה יכול להוות שירת הנוער ומסרתו. למרות זאת ישנה שורה שלמה של תפקידים הקשורים עם חיי החקלאות, גם עם גידול צמחים תעשייתיים, או צאן אשר בחו"ל הבת מקבלת הדרכה בהם. הנה למשל מגדלים אצלנו כותנה, הייתי חפצה לשאול מדוע לא להנהיג מטויות ביתיות. אנחנו רואים אותם בהודו, ובשוויץ, מדוע לא נראה אותם באותה מידה גם בישראל? או טוית צמר ואויג, דברים אלה יכולים לקשור את הבת גם לחקלאות. או ענין שימורים, דבר הנהוג ביתוד בארצות אירופה, מדוע כאן אין הבת עוסקת בכל הדברים האלה? כל זה לא יוכל להתקדם אם הבת לא תקבל הכשרה מתאימה בבית-הספר החקלאי, ועל זה יש לתת את הדעת.

אשר לבתי-ספר ממשלתיים ובתי-ספר צבוריים מוכרים. אני חושבת שכל הטיפול בבעיות החינוך החקלאי הוא לטובה, והאנשים אשר עוסקים בו הם אנשי חינוך מובהקים, והם שמים לבם ואזנם קשבת לדעות הנשמעות על ידי הצבור בענין זה. בכל זאת מתעוררות כמה שאלות שאין אני יכולה להבינן, והייתי חפצה לקבל הסבר עליהן.

ראשית אני חפצה לדבר על פגם אסטטי אחד בדברי ההסבר של התקציב. אני חושבת שפעם לעולם צריך להבדיל בהחזקת התלמיד בין הוצאות החזקתו בפנימיה והוצאות הלמוד. פגם אסטטי זה מוביל למסקנות בלתי נכונות, בעוד הדברים האלה צריכים להיות ברורים גם לצבור וגם למנהלים. אשר להחזקת התלמידים בפנימיה, אין אלה דברים חדשים במדינה, ונקבעו סטנדרטים מסויימים. יתכן שבית-הספר החקלאי דורש שינויים מסויימים, אזי צריך לקבוע אותם, על מנת שידעו כי החזקת ילד בפנימיה עולה סכום מסויים כזה או אחר, ואין זה צריך להיות משולב בהוצאות החינוך החקלאי.

היו"ר ש. פרסיץ: אני אומרת זאת כי כאשר אני עוברת על תקציב בית-הספר הממלכתי אני רואה דברים מסוג זה: במעונות-יום עלתה החזקת ילד בשנה שעברה 1347 ל"י, השנה הוא עולה 1540 ל"י. עם זאת שישנה תוספת של 20 תלמידים אשר בעצם צריך היה כאילו להוזיל את החזקה. הכנסות משכר לימוד, בשנה שעברה - 618 אלף ל"י. השנה - 540 אלף ל"י. היינו, פחות. מהמשק בשנה שעברה קבלתם 189 אלף ל"י, והשנה 460 אלף ל"י. לממשלה עולה הילד, נוסף על שני הסעיפים האלה של הכנסות מעבודת הילד ומשכר לימוד, השנה כפי שעלה בשנה שעברה, 540 אלף ל"י. וכאן אני חפצה לשאול אם בסכום זה לא נכללו הסטיפנדיות?

מר רגב: הסטיפנדיה ניתנת כהנחה להורים ולא לבית-הספר.

היו"ר ש. פרסיץ: כלומר, כאשר אתם כותבים שכר-לימוד, זה מה שעולה למדינה ולא למשפחה.

התחלתי בבית-ספר זה כדי לעבור לבית-ספר אחר אשר שם החזקת הילד עולה יותר משהיא עולה בבית-ספר זה, למרות שמספר התלמידים שם גדול יותר, ולמרות שההכנסות אינן פחותות, כאן היא עולה 830 ל"י, ושוב אינני יודעת אם זה עולה למדינה בלבד, או אם הסטיפנדיות כלולות פה ושם, חפצתי לדעת ממה נובעים ההבדלים, כי גם פה חשוב שייקבעו סטנדרטים מסויימים. חוץ מזה חפצתי לדעת לאן נבלעים התקציבים של עליית הנוער. הם הרי נותנים תמיכה לתלמידים המוחזקים בבתי-ספר אלה. מאחר וגם זוהי הוצאת המדינה האם זה נכלל בשכר הלימוד. הייתי חפצה לדעת אם כך הוא הדבר?

דבר המעניין אותי ביותר הוא זה. אנחנו פותחים כתות-יום לילדים גם בבתי-ספר ממלתיים. שמענו מפי המוצים שבבתי-ספר אלה יהיו בשנה זו 250 ילד. עד כמה שאני יודעת, בתי-ספר אלה לא דורשים כל הרחבה במובן המשקי, כדי לקלוט את הילדים, כי המשק הקיים שם יכול לקלוט עוד תלמידים, מדוע, איפוא, צריכה לעלות פה כחה סכום זה בעוד שם היא עולה 400 ל"י לשנה? כלום הילדים האלה זקוקים לכתות יום מפני שהאחרות מלאות ואינן יכולות להתמלא על ידי ילדים אלה?

דבר שני, כמה מקומות אפשר להבטיח לתלמידי יום גם בבתי-הספר הקיימים ובבתי-הספר הממשלתיים?

בתי-ספר צבוריים. כאן משהו איננו בסדר. אנו רואים כי מקוה-ישראל שהיתה נתמכת על ידי "אליאנס" עברה עתה למדינה ומקבלת תקציב מיוחד. עבודה חלוצית דומה לזו של "אליאנס" או פחות דומה אבל חשובה מאד נעשתה גם על ידי הרבה ארגונים צבוריים. בלי שום ספק שלנו, לאגף החינוך שבמשרד החקלאות, יש הרבה מה לומר בעניין וגם לארגונים יש מה לומר, אך באזני צלצלו כל הזמן דברי עדה מימון אשר הצביעה על התקציב מתוך תקציב הממשלה הקטן יותר ויותר. הייתי חפצה לשמוע מטעם משרד החקלאות, מהי הסיבה לכך? ואולי כדאי לממשלה לתת תמיכה נכרת לכל המוסדות האלה אשר עושים את העבודה הזו, ובהוצאות מוזלות להחזיק את החינוך במקומות האלה גם להבא. אם אמנם ישנה סיבה הייתי חפצה לדעת מה היא, ומה יש לעשות בכיוון זה?

שאלתי הבאה היא בקשר להידוק היחסים בין משרד החקלאות ומשרד החינוך. שאלה את אשר שאלה ח"כ רזיאל-נאור בנוגע לכתות המשך, אני שואלת דברים פשוטים יותר. האם אתם אינכם חושבים שכל כתות המשך מבחינה חינוכית אינם חשובים ביותר מאחר וגם בכתות העל-יסודיות ניתנים במידה משביעת רצון בהחלט שעורים בכל אותם הלימודים ההומניסטיים כפי שניתנים בכל בית-ספר. מספיק לפתוח את תכנית הלימודים כדי לראות ולדעת את הדברים האלה.

היו"ר. ש. פרסיץ: יוצא שמבחינה זו אין הבדל ביניהם, אני, איפוא, שואלת לשם מה הכפילות הזו? ועוד דבר, אצלנו קיים לא רק חינוך קדם-סקלאי, אלא קיים טפוח החקלאות בבתי-הספר היסודיים באשר הם. קיים לשם כך צות מדריכים ומפקחים המהווים מנגנון. כלום בעניותנו הכללית לא צריכים היינו לצרף את כל הדברים האלה? וכלום לא היינו צריכים לחתור כאן לא רק לקימוצים תקציביים אלא לקימוצים בכוח אדם אשר אנו כה עניים בו?

באחת הפגישות שלנו במועצה החקלאית, התרשמתי מאד מדברי מנהל בית-ספר וייצמן, אשר דבר על הפער העצום, ועל הרוח השוררת בשטח זה. הוא הצביע על כך שהמדורף או המורה בשטחים אלה איננו מזדהה עם תפקידו. כאשר למשל המורה מתבקש לבצע איזו פעולה עם הילדים, הוא טוען שאין זה מתפקידו, אלא מתפקידו של המדריך ולהיפך. השאלה היא שאלה מרה מאד, ונשאלת השאלה מה יכול משרד החקלאות לעשות בשטח זה? לדעתי יש לעשות הרבה והרבה.

אשר לההרכבת המורים החקלאיים והמקצועיים. פה אינני מזדהה לגמרי עם דעתה של ח"כ רזיאל-נאור, כי החינוך החקלאי איננו יכול להיות רק מגמה בסמינר, לחינוך החקלאי נחוצים גם שטחים פיסיים אחרים, ולא רק תיאורטיים. דברים אלה צריכים להיות קשורים עם האוניברסיטה, עם הפקולטה שלה ברחובות ועם המוסדות היכולים להבטיח את העבודה הזו גם מבחינת בנינם. אלא שכאן קיימת שאלה מרה יותר. אנו מתקשים מאד בהשגת מורים לסמינרים שלנו גם בשטחים ההומניסטיים, ואינני יודעת לכך אם נוכל את מעט כח האדם שיש בידינו, לקשור עם ההדרכה במגמה החקלאית. אם לגבי הכשרת מורים לבתי-ספר יסודיים יוכלו עוד באיזה אופן שהוא למצא את הדרך, אזי בשום פנים לא לגבי החינוך העל-יסודי.

אשר לשאלה של חינוך קדם-מקצועי, וחקלאי, אזי תקוותיו של שר החינוך, שזה יביא לקמוץ בשנת לימוד, נתבדו כנראה. (מר רגב: חס ושלום) הן נתבדו משום התכניות המוגזמות שהיו בזה בנוגע לקמוץ בשנת הלימוד, אבל בשאלת טפוח הרצון והכשרת הילד ללימודים על-יסודיים בשטח החקלאות, הם כנראה כן עשו משהו, ועל זה צריך היה לשמוע.

אלה הם הדברים, בקוים כלליים,

אשר עליהם חפצתי לדבר.

ברצוני להקדים תשובה לשאלה האחרונה שנשאלה על ידי היו"ר פרסיץ בענין

מר רגב:

החינוך הקדם-חקלאי, מאחר ויש לי הרושם שהיתה אי הבנה בישיבה הקודמת.

אנחנו רואים בענין הזה הישג גדול, וגם ברכה רבה. השאלה היא - מהן התקוות אשר חלינו בזה? אנחנו לאח הנסיון שיש לנו בחמש כתות מזוככות מבוגרי המגמה הקדם-חקלאית, נוכחנו לדעת כי מבחינה חקלאית אין ספק כי על ידי מה שהם רכשו בבית-הספר היסודי בשטח הידיעה החקלאית ובמזבן ידוע גם בעבודה החקלאית, הם חוסכים לנו שנה, וזה דבר לא מבוטל, אם אוסיף לכך את האספקט שעל ידי כך ילדים בגיל רך מתחנכים לראות בחקלאות עתיד למענם. דבר זה מורגש גם מבחינת יחסם ללימודים בבית-הספר החקלאי. התכנית הייתה שילדים אלה יסכימו לראות במה שרכשו בבית-הספר היסודי, פלוס שנתיים, סיום הכשרתם. לא בנינו כתות מיוחדות בשביל בוגרי המגמה הקדם-חקלאית. התבור שחלק גדול מההורים אינם מסתפקים באותן שנתיים נוספות, אלא רוצים שהילד ימצא במסגרת בית-הספר עד גיל 18. אם להסתכל על ילדים אלה, כעל מתעתדים להמשיך בבית-ספר ארבע-שנתי, הרי מה ששייך להשכלה הכללית הם בכתות ז' ח' לא קבלו יותר מאשר ילדים אחרים, והיוי וביח-הספר החקלאי מבחינת מסגרת הלימודים הכלליים,

מר רגב: חופף כחה ט' ומעלה, אזי במקצועות הכלליים ברור שעליהם להשלים משהו. אנחנו בקשר לכך הולכים בשתי דרכים. ילדים המסכימים ללכת לחינוך קדם-חקלאי, ילמדו שנתיים ועוד 3 שנים, ואלה הרוצים ללמוד ארבע שנים, חייבים לעמוד בבחינה מיוחדת במקצועות הכלליים כדי ששיגו את רמת הכחה כולה.

לאור הנסיון שיש לנו עד היום, חלק נכר של הילדים משתלבים בכחות המיוחדות, ולדעתי יש בזה הישג וחסכון רב, ואנו מעוניינים מאד בספוח המגמה הזו. אנו מקוים שבמשך הזמן מגמה זו תקיף אלפי ילדים, אשר לדעתי יהיו האלמנט הנאמן ביותר לקראת המשך החקלאות. במוצת השנים נראה בנערים אלה הן בעיר והן בהתישבות, גרעין מעצב וקובע את דמות בית-הספר החקלאי. לכן, אם היתה אי-הבנה, יש לייחס אותה רק לרמת הידיעות הכלליות, ואין ליחס אותה לרמת הידיעות החקלאיות. דבר זה מובן, כי לא יתכן שיעמדו באותה רמת ידיעות כלליות כמו בית-ספר רגיל אחר, בעוד התוכנו והפרישו משעות לימודיהם ללימודי החקלאות. אנחנו מפתחים בבתי-הספר החקלאיים נוסף על המגמה הזו את כחה ב' המקבילה, וילדים הרוצים להשתלב בתכנית של 4 שנות לימוד, יתקבלו לשנה השניה לאחר בחינות במקצועות הכלליים, אשר אנו עוזרים להם להשיגם.

אנחנו קיוונו ישרוב התלמידים האלה יילכו לכחות יום, אבל הדברים לא הסתדרו, ואחת הסיבות היתה שבשטח זה רצינו להסדיר את המשך הלימודים גם מהבחינה הגיאוגרפית, היינו, לפתוח כתות-יום לפי איזורים בהם מרוכזים תלמידים. התברר שזה לא היה יכול להסדר כך כי התלמידים בחרו במוסדות לפי רצונם, ואנו לא רצינו כמובן לכפות עליהם מקומות לימוד. על כל פנים במידה שכתות קדם-חקלאיות אלה תתרחבנה, הם יספקו לנו מועמדים רציניים ביותר לכחות יום.

אני מצטרף לדעה שהושמעה כאן שגידול בית-הספר החקלאי אינו עונה על הצרכים האובייקטיביים של החקלאות, ואלה אינם כמותיים בלבד, אלא השאלה העיקרית לדעתי אשר תעמוד כאן תהיה סוג האיזורים אשר ייפתחו עכשו לקראת הרחבת ההתישבות. ואלה הם האיזורים הקשים של הארץ מבחינה טופוגרפית, וטיב הקרקע. העידית של הקרקע בארץ מעובדת כבר. תעמוד גם שאלת המים, ולכן ברור שמהאדם אשר יעלה להתישבות זו יידושו הרבה יותר ידע חקלאי והכשרה מאשר נדרשו מהמתישב בעבר.

בכדי להגיע ולהשיג את הדברים האלה בהיקף זה, בנינו את החינוך שלנו תוך כדי גמישות מקסימלית, על רשת המאפשרת לנו להעמיק בכל מסגרת מתוך מקסימום של הסתגלות לנער ולצרכיו, ולכן אין אנחנו אומרים שבית-הספר החקלאי הקיים זוהי הדרך היחידה למטרה. הנהגנו לכן את הכחות הקדם-חקלאיות, וכחות יום, גם כחות הערב, לאור נסיון של שלוש שנים הם בעינינו מסגרת חשובה מאד מבחינת הידע החקלאי שהיא מחדירה. גם התכנית של בתי-ספר דו-שנתיים יסייעו בכך. נכון הוא שבין הצעותינו לביין מה שאנו קוראים בתקציב, המרחק הוא עצום. ואם אתם בדעתנו, שאין זה עונה על הצרכים, אולי בכוחות משותפים נשתדל לשנות את מצב הדברים.

ביחס ענפי ההכשרה. אם תעיינו, תראו כי אנחנו ישחדלים שבית-הספר החקלאי מבחינה חקלאית יענה לכמה מטות. (א) שהנושא של המשק יהיה הנער. במידה שישנם יוחר מדי מבוגרים העובדים בענפים אין הנער מרגיש את טעם היצירה, ואז המתח יורד. (ב) אנחנו משתדלים שהענף יהיה רנטבילי, כדי שלילד תהיה הרגשה שיש תמורה לעמלו, שתוצרתו נאה, שהוא הגיע להישגים מקסימליים וכו'. נוסף על כך עלינו לדעת כי יש לנו עוד תפקידים. אנחנו חייבים להיות הראשונים לגבי כל חידוש חקלאי בארץ, אם המדובר בגידולים חדשים, וכאן ישנם כמה דברים המגבילים אותנו.

מר רגב: ראשית, הטיפול בהם הוא לעתים די מסוכן, ואיננו יכולים למסרו בידי הילדים. ודבר זה מחייב העסקת מבוגרים. חוץ מזה ישנם ענפים שכאשר מגיעה עונת האסיף היא בולעת כוחות רבים, ואנחנו מוכרחים לגלות גמישות בלימודים, איננו יכולים להעמיס אז על ימי עבודה עמוסים אלה. עם זאת לדעתי, עבודת 4 השעות ליום אשר הנער עושה אותה, היא דבר מכריע ומעצב בדמותו ובאופיו. והמשק שלנו, כפי שתואר בפרוט, הוא די מגוון והשקענו מאמצים רבים בכך, כי חלומנו הוא שביית-הספר החקלאי אין תפקידו מסתיים בזה שנערים לומדים בו, אלא תפקידו להשרות מרוחו על הטביבה. בסביבות של התישבות חדשה זה צריך להיות מרכז אליו יבא החקלאי על מנת לקבל הדרכה והשפעה. זה תלוי בדמות המורה החקלאי. אנחנו היינו גורסים שלא צריך להיות מורה לחקלאות בלי שידריך את הסביבה. דבר זה ניתן, מאחר ואין למורה בענף מסויים יום עבודה שלם. אבל היות ומספר המורים לחקלאות הוא זעום, הגענו לידי כך שמורה בעל ערך בענף מסויים, זקוק למכונת כדי לנסוע ללמד מביית-ספר אחד למשנהו. התקבל אבסורד לאור זה, שהמורה היושב במקום הוא לאו דוקא המורה למקלאות, אלא המורה למקצועות ההומניסטיים. עתה על יסוד שתוף הפעולה בין הפקולטה לחקלאות וביית-הספר לחינוך, ולאור קיומם של כמה קורסים, אנחנו מאמינים שנוכל להגיע בשנים הקרובות למספר מורים לחקלאות אשר גם יישבו במקום.

אשר לשאלה - מהי הפרופורציה בין ההשכלה החקלאית והכללית, שנשאלה על-ידי ח"כ הקטיף, דבר זה צויין בתכנית מפורטת, ואני מציע לעיין בה. גם אנחנו בדעה שבלי ידיעת ספרות ותנ"ך, ובלי עצוב דמותו של הנער כאדם בעל השכלה, לא נחזיק מעמד בחקלאות, למרות שאיננו יכולים לקבל את הגרסא כאילו האוכלוסיה החקלאית מבחינת רמת חיה, מקופחת ביותר אצלנו. אני רואה את חיהם של האנשים בפרברים העירוניים, ואני רואה חיי האנשים בהתישבות החדשה כגון לכיש או בנגב או בסביבות אחרות, ואינני יכול להסכים למה שנאמר. לדעתי העולים החדשים הגיעו שם לרמת חיים, אשר לגבי ארץ כשלונו, היא יפה.

עם כל הכשלונות ואי התכנון הנכון בחקלאות, החינוך החקלאי גם מבחינה תכליתית לאדם, הוא בארץ בין הדברים הפחות מאכזבים. מבלי להוסיף את הגורם החשוב של טפוח גופו של הנער מבחינה פיסית. אם לדבר על יקר החינוך הזה, אינני חושב שיותר זול בארץ מבחינת הוצאות המדינה לחנך עורך-דין מאשר חקלאי. אם תסתכלו בתכנית, ואנו נמציא אותה לכם, תראו שהמגמה היא - טפוח אדם משכיל אשר מקצועו חקלאות.

אשר לבנות. עוררתי בישיבה הקודמת את הבעיה של הבת, אבל לדעתי נפלה טעות בין חברי הוועדה בקשר למושג כלכלת בית. לפי המקובל בעולם, מסגרת זו כוללת בשול, תפירה, שמורים, טויה, אריגה, גן-ירק, רפת, לול, משתלה ומטעים סביב הבית. תכנית כזו בערך תוחאם אצלנו עבור הבת. נוסף על כך אנחנו צריכים לפתוח את מקסימום הענפים הניתן בפני הבת. פרוש הדבר לתרגם כלכלת בית למציאות ולצרכים שלנו. יחד עם זאת ישנן מגבלות. אין להגיד שהפלחה בכל התנאים פתוחה בפני הבת. כי כאן העבודה נעשית על ידי טרקטורים גדולים, ואנו לא נאפשר זאת מכל הבחינות. גם מתוך דאגה לבריאותה של הבת. אנחנו שואפים למסגרת של כלכלת-בית כפי שפורטתי, ונדמה לי שבכל הדברים האלה הבת תמצא תכן עשיר יותר בהיותה בביית-הספר החקלאי.

כאשר אנחנו מדברים על כלכלת-בית, אנחנו מתכוונים שכמה דברים מהם ילמדו גם בנים. כוונתנו שהבן לא יראה עבודתו בשרותים כעבודה פחותה. ההנחה איננה ליצור גיטו לבת בתוך בית-הספר החקלאי, אלא למצא את המשותף ואת הספציפי לבת. אנחנו נמצאים עדיין בראשית הדרך, חסרה לנו המדריכה לזה, כשם שחסרה לנו ההדרכה בהתישבות החדשה בשטח של גידולים חדשים שאפשר להפוך אותם למזון טוב ולשימורים, ועל ידי כך רמת החיים מקופחת.

מר רגב: כשאנחנו מדברים עכשו על הקמת בית-ספר, המדובר בהדרכה למשק בית וכל הקשור בכך. אנו חושבים לעשות זאת בבית-ספר מסויים הנמצא בשכנות עם תחנת הנסיונות, ואנו מקוים לפתוח אותו בשנה הבאה בצורה צנועה ביותר מבלי לחסל במקום את בית-הספר החקלאי, אלא כתוספת, ואם יעלה בידינו הדבר, נעלה גם את המקצוע שזה בבית-הספר החקלאי.

אשר לכתות-יום או פנימיה. ברור שכתות-יום אינן משיגות את אותה מטרה, אבל במציאות זה פחות גרוע משחשבונו. וראשית אסביר מה פרוש כחת יום. כוונתנו היא שהנער ילמד שלש שנים בכתות יום, ושנה אחת יבלה בפנימיה. כי זה חשוב ראשית מבחינת הכשרתו בענפי חי, וגם מבחינת החיים החברתיים. אינני חושב שדרושות 4 שנים של פנימיה לגבושו החברתי של הנער. הפנימיות שלנו הושחתו על ארבע שנות לימוד לא בגלל החרדה לגבוש החברתי, אלא מאז שבית-הספר החקלאי חדל מלהיות בית-ספר מקצועי מובהק, והפך להיות בית-ספר בעל תכנית לימודים כללית, לדעתי כחת יום, כשזה מותנה בוכב שיעמוד לרשות בית-הספר ויעזור בהסעת הילדים, זה הרבה יותר זול מאשר פנימיה, דבר שיש להביאו בחשבון במצב מדינתנו. מה עוד שנגשים את תכניתנו שפעמיים בשבוע יגיעו הנערים גם בערב לבית-הספר, דבר אשר יגבש את האווירה החברתית, ואנו נעשה מאמצים רבים כדי לפתח את המסגרת הזו של כחות יום.

אני רוצה לציין נוסף על מסגרות אלה את כחות ההמשך בהתישבות, הקולטות גם נערים רבים מהעיר. זוהי גם כן הכשרה חקלאית, ואנו נאבקים על שני דברים. ראשית להבטיח את תכנית הלימודים החקלאיים בכתות ההמשך, ואת טפוח המשק. בכתות אלה השתתפותנו היא במשק החקלאי ובהוראה החקלאית.

אשר לכתות יום חנם. לו המדינה היתה מחליטה לכלול את החינוך העל-יסודי במסגרת זו כפי שעשו לגבי החינוך היסודי, אזי נראה לי שהחינוך החקלאי צריך היה להיות בין הראשונים מבחינת האינטרס של המדינה. בינתיים אנחנו מתחילים בכך בבתי-ספר דו-שנתיים בהתישבות החדשה וכו', ואני רואה זאת כדרך.

כאשר דברתי על משימות הנהוגות בכתות ערב, התכוונתי לכך שהאיש המגבש את המשימות במשק ההורים הוא המדריך. כמו-כן דברתי על חמר אשר מסכם את אשר הנער מקבל בשעורים. לכן החמר הזה יובן על ידו.

קשה לי לענות לשאלה מדוע קוצצו סעיפים מסויימים. פעולת המועדונים היא פעולה נחוצה, ולצערנו זה קוצץ. לדעתי כל מושב חדש זקוק למועדון אשר ירכז בתוכו את הנער. כתות הערב לדעתי עונות במקצת על הצורך במועדון, וזה יורגש כאשר יתקבל הערב השלישי שאנו חושבים לקיימו בכפר עצמו. אמנם במקומות שניסינו לעשות זאת עד היום בכפר, אין יציבות בביקור כפי שזה ישנו על ידי הסעה. בכתות הערב האלה הגענו ליציבות של 82% מהתלמידים שמבקרים בגלל הארוחה המשותפת, השירה בצבור והמגע החברתי. אבל בהמשך הזמן אנו מקוים שזה יכנס למסלול מסויים.

שכר לימוד מודרג. ידוע לנו שיש רשויות מקומיות אשר לא תענינה לזה, אבל הילדים יקבלו את כל ההנחות בלי להתחשב אם הרשות המקומית תשתף אתנו פעולה.

מר רגב: אשר לבתי-ספר ממשלחיים, לדעתי אין להרבותם. תפקידנו הוא להגדיל את העזרה לארגונים אשר נושאים בחינוך. אינני חושב שעל ידי שחרור הארגונים מאחריות לחינוך החקלאי פעילותם עולה, אלא להיפך, והמשלה חייבת להגדיל את התמיכה למוסדות האלה. נדמה לי שכל מי שעוקב אחרי פעולתנו רואה כי היא גדלה משנה לשנה. מה אומר שכר לימוד מודרג, זה אומר שהעלינו לבית-הספר את התשלום. בית-ספר אשר קבל קודם 400 ל"י, מקבל עכשו 600 ל"י, זאת אומרת שהמעמסה פחתה מעל ארגוני הנשים. על ידי שכר לימוד מודרג גם התמיכות עולות.

אין כל ניגוד בין הפעולה של כתות ערב לבין הפעולה של בתי-ספר לנערים עובדים. אנחנו עושים זאת יחד עם משרד החינוך, ויש חלוקת עבודה בינינו. ברוך-שמרכז הלימודים בכתות אלה היא החקלאות.

נשאלתי מה מקנה תעודת הבגרות לאחר 4 שנות לימוד בבית-ספר חקלאי. הפקולטה לחקלאות מכבדת את התעודה הזו ומקבלת על פיה את הבוגרים. ואנחנו מרוצים מכך שהתעודה הזו סוגרת בפני בוגרי בתי-הספר החקלאיים את שערי יתר הפקולטות.

אשר להישגים, על פי הסקר ראינו שלמעלה מ-60% מהתלמידים הם בני הורים שלא מהסקטור החקלאי, מהם שלישי נשאר בשרותים חקלאיים, וזה אומר מדריך בכפר שהוא תפקיד חקלאי ממדרגה ראשונה וכו'. ובכל זאת 2/3 מאלה נמצאים בהתישבות ממש. כאשר ליויתי את חברי ועדת הכספים בסיוורם, נוכחו הכל לדעת כי מתישבי לכיש, עין-גדי, יטבתה וכו', הם בוגרי בתי-ספר חקלאיים.

אשר לדמות המדריך. נכון שהחינוך החקלאי קבל בירושה מעלית הנוער, מושג מסויים של מדריך, ואנחנו משתחררים מזה. לדעתנו מדריך ואיננו ממלא תפקיד בהוראה או בהדרכה בענף, איננו משפיע ואיננו ראוי להשפיע. ועתה אנו מנהגים בהרבה בתי-ספר טפוס של מדריך חברתי שהוא גם מדריך באחד הענפים או שהוא עוסק בהוראה. נשאלת השאלה מי יכין לנו מדריכים. חלק נכר מהם הכינה לנו ההתישבות העובדת הותיקה, אלה הם עוזביה, אם כי לכאורה זה תמור, כי האדם צריך לומר את האמת לילדים, אך ביניהם ישנם שונים. בשנד האחרונה פנינו לכל זרמי ההתישבות ובקשנו שישלחו לנו 200 אנשים שיעבדו עם הנערים. טפוס זה של מדריך הוא רצוי לנו ביותר. בסכום אני יכול לומר שהמדריך כיום הוא לא זה הדרוש לבית-הספר החקלאי.

אשר לשאלה - מתי אגף לחינוך חקלאי ירגיש שהגיע הזמן לעבור למשרד החינוך. אני חושב שחינוך חקלאי אשר בנוי על קשר עמוק ביותר עם משק חקלאי ועבודה חקלאית, ואשר בו במדריך החקלאי יהיה גורם, כי אחרת אין ערך להוראה החקלאית, במצב זה אינני רואה שיגיע בקרוב מועד כאשר אפשר יהיה להגיד שהתפקיד של משרד החקלאות בענין הסתיים. אם נגרוס זאת נפגע בקשר האורגני בין דגוף הבונה ומפתח את החקלאות בארץ ובין אלה אשר צריכים להיות הממשיכים. זוהי בעיה עמוקה מאד מבחינת תכנה.

נוכחנו לדעת בהיותנו בקונגרס הבינלאומי לעניינים אלה, כי באותן ארצות מועטות איפה שהחינוך החקלאי שייך למשרד החינוך, גם שם ישנה רביזיה ועומדים להעביר זאת למשרד החקלאות. שם דובר עוד על דבר הרבה יותר יסודי, הם הציעו לא לתת להורות בבית-ספר חקלאי למי שאיננו מדריך באיזור, כי הם שינו במשך השנים את כל נוף החקלאות, ומי שצריך להדריך את האכר הוא צריך להיות המורה לחקלאות בבית-הספר החקלאי.

מר רגב: לשאלת הכפילויות. כפילות משמעותה
שהאחד עושה את אותו דבר שהשני עושה.
נדמה לי שבשנתיים האחרונות ישנה התקדמות גדול בשורש הדבר
הזה. אנחנו משתפים פעולה עם משרד החינוך בכמה וכמה שטחים,
אבל זה נעשה על יסוד חלוקה מוגדרת של תפקידו של כל אחד.
אנחנו שואפים למקסימום שחוף למען עיבוד דמות בית-הספר
בשלמותו, אבל כפילות איננה קיימת כאן.

מאחר ולא הסתיים מתן התשובות,
אנו קובעים המשך ליום ג' הבא במשך

היו"ר ש. פרסיץ:

שעה אחת.

(הישיבה ננעלה בשעה 13.00)